

Kraftverksbyggen hotar floran längs Uvån

Olle Strohl, Nacka

Malungs elverk bygger två minikraftverk i Tyngsjö, vid Uvån nära Värmlandsgränsen. Så vitt jag vet har inte floran längs Uvån dokumenterats, vare sig nu inför kraftverksbyggena eller tidigare. Under sommaren 1989 ägnade jag några dagar åt att inventera en älvsträcka på 4 km, för att något råda bot på denna dåliga situation.

Tyngsjö ligger i södra delen av Malungs kommun och Uvån är det viktigaste vattendraget i trakten. Älven rinner genom de båda sjöarna Kvien i Dalarna och Nain i Värmland och förenar sig med Klarälven i närheten av Hagfors. Båda sjöarna är reglerade vattenmagasin med höjder på 305 m.ö.h. för Kvien och c:a 265 m.ö.h. för Nain.

Det är längs den 7 km långa älvsträckan mellan Kvien och Nain som det nu byggs två mindre kraftverk. Det övre kallas Kviens kraftverk och det nedre Björnåsens kraftverk. En sträcka med lugnvatten mellan kraftverken kommer dämmas upp. Närmast söder om Kvien kommer en kort älvsträcka att torrläggas. Kviens kraftverk beräknas köra igång hösten 1989.

Uvån har tidigare använts som flottled. Man har därför sprängt i forsarna, t.ex. vid Stupet (se kartan) och rätat ut loppet på en del ställen, byggt ledare och lagt ut länsar som avgränsning mot lugna vikar.

De utskjutande smala uddarna vid länsvikarna (se skissen) består av isälvsmaterial. Med undantag av vissa småpartier med isälvsgrus är jordarten längs stränderna rikblockig, mager morän. Berggrunden utgörs av Filipstadsgranit. Nära älven är floran rikare än i omgivningarna, där den är utpräglad artfattig.

Denna sommar hann jag bara "gå över" den del av älven som täcks av min kartskiss och i den södra delen bara den östra stranden. Jag tror ändå jag kan ge en representativ bild av Uvåns flora.

Då jag i det följande berättar om mina växtfynd använder jag namnskicket i Krok-Almquist: Svensk Flora, 1984.

Forssträckan mellan Kviensdammen och Uvbottsån kommer som sagt till större delen att torrläggas. På grusbankar just nedanför dammen växer örter som man brukar se som ogräs, nämligen åkerspergel, pilört och sumpfräne. Almquist klassar i Dalarnes flora 1949 den förstnämnda som gammal synantrop. Om de senare säger han att de är kulturgynnade och kan förekomma på stränder - revsmörblomma finns också här.

På landstranden utefter forssträckan förekommer fåtaliga tuvor av knägräs (*Danthonia decumbens*), också den i naturlig, ej kulturpåverkad vegetation.

Intressant är att jag här hittade amerikansk dunört (*Epilobium ciliatum* ssp *ciliatum*), som jag inte sett på andra ställen i trakten; låt vara att jag rört mig över begränsade områden. Jag tolkar fyndet som ett tecken på relativt långväga spridning hit.

Före upprensningen av forsén för flottning, letade sig troligen vattnet sidofåror vid högvatten. Det finns spår i terrängen av en större sidofåra i nedre delen av forsén (se kartskissen). Här växer fåtaliga bestånd av kransrams (*Polygonatum verticillatum*) och tibast. De konkurrenssvaga växterna på grusbänkarna kommer antagligen snabbt att försvinna vid torrläggningen, men knägräset, tibasten och kransramsén blir nog kvar under lång tid framöver.

I älvens närhet finns relativt rikligt med örnbräken och videört, vilka är mindre vanliga i trakten.

Området vid Uvbottsán fram till Uvábron är det enda område som i huvudsak kommer att förbli intakt. I vattnet växer här bäcknate (*Potamogeton polygonifolius*).

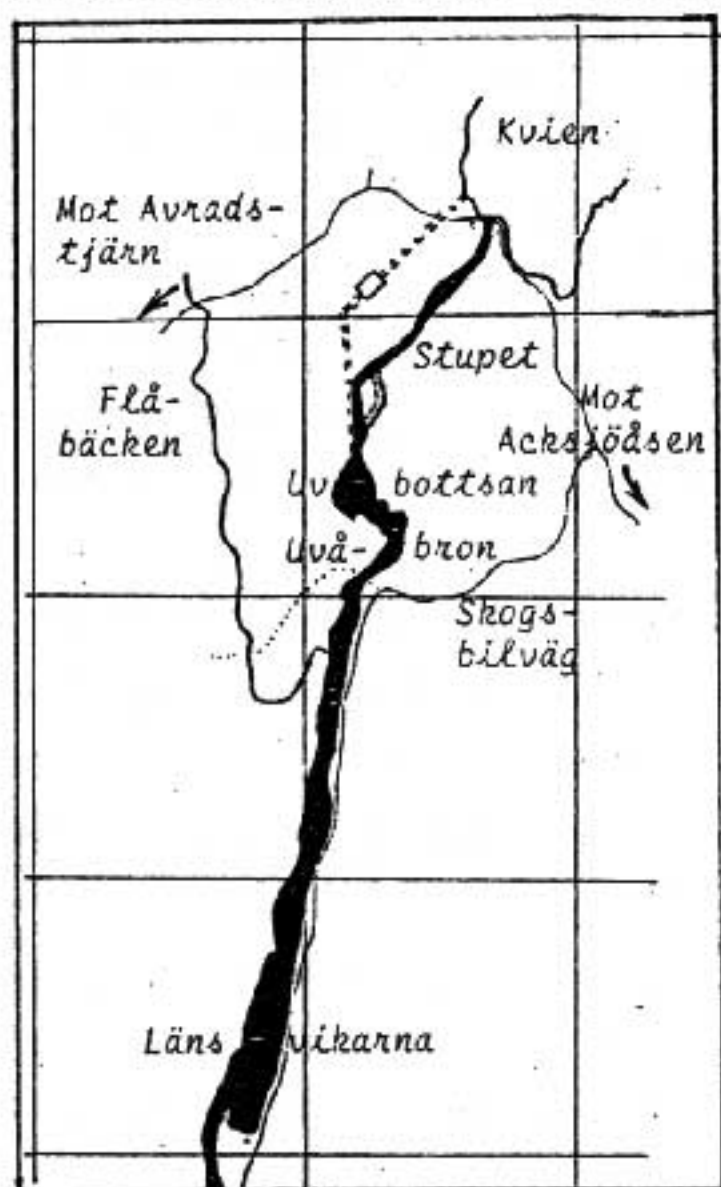

Fig 1. Inventeringsområdet, med kraftbyggets ungefärliga läge inritat. Rutnätet är km-rutor och ekobladet är 12D 8h.

Vid stranden finns t.ex. brakved, pors, kanelros, örnbräken, videört och blåsstarr (*Carex vesicaria*). Nära vattnet finns sumpfräne, bitterpilört (*Polygonum hydropiper*) och smälánke (*Callitriche palustris*). Bitterpilörten är en kulturgynnad växt som kan vara inhemsk i Dalarna (Almquist 1949).

Lugnvattnet nedströms Uvábron t.o.m. Länsvikarna och även därnedanför kommer att dämmas upp någon eller några meter. Här har jag funnit samma växter som vid Uvbottsán, med undantag för blåsstarr och bitterpilört. Dessutom har jag hittat följande arter här: Sommarlánke (*Callitriche cophocarpa*), hästsvans, plattbladig igelknopp, notblomster, strandpryl (*Littorella uniflora*), strandlumner (*Lycopodium inundatum*) och strandgyllen. Knagglestarr och ärtstarr finns dessutom, liksom hybridén dem emellan. Karaktärsväxt

för de långa uddarna vid Länsvikarna är styltstarr (*Carex juncella*). Det är här som de mest genomgripande förändringarna av floran är att vänta. Bara om vattenståndet inte kommer att variera alltför mycket och ofta har en del växter kanske någon chans att fortleva efter dämningen. Det vore synd om strandprylen skulle försvinna! Det fanns mycket av den 1989, bl.a. ett stort, rikt blommande, bestånd vid den långa udden vid Östra Länsviken.

Även om floran längs Uvån inte är särdeles rik, är det ändå värdefullt att veta vad som finns där före kraftverksutbyggnaden. Mest intressant är kanske att en del sydliga arter som är mer eller mindre ovanliga i Malung, tränger upp längs Uvåns dalgång och där dessutom växer i naturlig vegetation.

Almquist säger i Dalarnes Flora att västerdalarnas flora är fattig och att många sydliga växter där har sin nordgräns förskjuten mot söder, jämfört med t.ex. österdalarna

Fig. 2. Strandpryl.

Exempel på sydliga inslag i floran längs Uvån är knägräs, bitterpilört, videört och bäcknate. Knägräs saknas i Pell Algot Erikssons artlista för Malung (Eriksson 1973).

En art som jag saknar är hirsstarr (*Carex paincea*). Jag borde ha sett den om den är någorlunda vanlig. Jämför vad Pell Algot Eriksson skriver om den! ("Mindre allmän, sedd senast efter Uvån nedom Kviensdammet 1961 och vid S. Hån 1963" (Eriksson 1973)).

Slutligen vill jag tacka Karin Martinsson, Uppsala, som hjälpt mig med bestämningen av Callitriche-arterna.

Litteratur:

- Almquist, E. 1949: Dalarnes Flora.
Eriksson, Pell Algot 1973: Malung, ur en sockens historia, del 2.
Krok-Almquist 1984: Svensk Flora.